

Søgetesaurussens potentiale ved EU-informationssøgning på Internettet

Af Hella Møller Rasmussen

Abstract

Artiklen har til formål at analysere og diskutere, hvordan en beriget søgetesaurus kan hjælpe slutbrugerne i deres søgen efter EU-information på Internettet. For at nå dertil er det nødvendigt at se på dels hvad der kendetegner EU-domænet, dels hvad der kan vanskeliggøre EU-informationssøgning? Tesaurusens målgruppe er ikke-specialister med mudrede informationsbehov. De to spørgsmål søges besvaret ved en systemanalyse, der primært består af en dokumentarisk baseret domæneanalyse suppleret af interviewdata. Domæneanalysens resultater oversættes til en række målsætninger, som søgetesaurusen skal konstrueres ud fra, og der vises to konkrete eksempler på poster. Det konkluderes, at et indgangsvokabular omfattende flere typer sprog, værdiforøgelse i form af faktuel information og uddybende definitioner samt tesaurusposternes funktion som oversættelsemekanisme mellem EU-domænets sprogbrug og det generelle sprog, er medvirkende til, at søgetesaurusen kan have potentiale ved EU-informationssøgning.

Hella Møller Rasmussen er cand.scient.bibl. og fuldmægtig, ved Folketingets EU-Oplysning, Christiansborg. Hella.Rasmussen@folketinget.dk

1. Indledning

Hensigten med denne artikel er at analysere og diskutere, hvordan en beriget søgetesaurus kan hjælpe slutbrugerne i deres søgen efter EU-information på Internettet. For at nå dertil er det nødvendigt først at se på, dels hvad der kendetegner EU-domænet, dels hvad der kan vanskeliggøre EU-informationssøgning? Disse to spørgsmål søges besvaret ved en systemanalyse, der primært består af en dokumentarisk baseret domæneanalyse suppleret af interviewdata. Artiklen er baseret på forfatterens speciale "Søgetesaurussens potentiale ved EU-informationssøgning på www" (Rasmussen, 2004).

Siden Internettets fremmarch i sidste halvdel af 1990'erne er det blevet væsentligt lettere og hurtigere at søge information om EU. Antallet af informatører og mængden af dokumenter er vokset med hastig fart, og dokumenter som tidligere var svært tilgængelige, er der nu adgang til via talrige netsteder. Alligevel er det for mange personer fortsat en vanskelig opgave at søge efter EU-information.

"Undskyld, men var det Rådet, Ministerrådet, Rådet for Den Europæiske Union, Det Europæiske Råd eller Europarådet...?". Betegnelserne er mange og muligheden for forvirring og fejltagelser stor, når der søges efter EU-information. EU fremstår som et komplekst emne med mange aktører og dokumenttyper, som det kan være vanskeligt at forholde sig til. En succesfyldt søgning vil ofte være betinget af det kendskab brugeren har, dels til det konkrete po-

litikområde, dels til EU's institutionelle opbygning. Dertil kommer, at EU-domænet, lig andre domæner, er præget af en sprogbrug, der på mange punkter adskiller sig fra det generelle sprog. Uden forudgående kendskab til domænets struktur og sprogbrug kan det således være vanskeligt at finde lige netop den information, der skal til for at løse et givent problem eller opgave. Dette forhold gør sig gældende for EU-domænet såvel som for andre domæner.

Kognitive og brugerorienterede tilgange indenfor informationsvidenskaben viser, at personer i begyndelsen af informations søgningsprocessen typisk er meget usikre overfor den opgave, de skal løse og som oftest vil de ikke være i stand til at formulere deres informationsbehov (Kuhltau, 1991; Vakkari, 1999; 2001). Netop det at formulere sit informationsbehov er afgørende, idet et formuleret informationsbehov gør, at brugerne har en klar opfattelse af opgaven eller problemet, hvorefter søgningen bliver mere målrettet og specifik. Men at komme til det punkt, hvor informationsbehovet kan formuleres, er ofte problematisk.

Er en person ikke i stand til at skabe fokus og formulere sit informationsbehov, vil personen ofte have et såkaldt "mudret informationsbehov" (Ingwersen & Wormell, 1990). Ved denne type informationsbehov gælder det for personen om at undersøge og identificere de centrale begreber, der er nødvendige for at informationsbehovet kan formuleres. Personen skal med andre ord arbejde sig frem til det punkt, hvor vedkommende er bevidst om, hvad der konkret skal søges efter. Informationsbehovet opstår typisk i en arbejdsrelateret kontekst. I tilknytning til EU-domænet kan det være journalisten, der skal finde materiale til en artikel, virksomheden der søger information om EU-lovgivning eller en studerende, der skal udarbejde en skriftlig opgave. Nogle af disse personer vil have et så tilstrækkeligt godt kendskab til domænet, at de ved hvor og hvordan de skal finde den fornødne information for at løse opgaven. For andre derimod er starten en vanskelig proces. Som følge heraf bør biblioteks- og informationsvidenskaben tilstræbe at udvikle værktøjer og metoder, der kan hjælpe slutbrugerne med at strukturere og formulere deres informationsbehov.

Konceptuelle værktøjer der kan give brugeren en bedre forståelse af et givent domæne og dets begreber anses som værende nyttige hjælpemidler i for-

bindelse med informationssøgning (Soergel, 1985; Vakkari, 2001). Søgetesaurusen, hvis målgruppe specifikt er slutbrugere, er et eksempel på et sådan værktøj. I modsætning til en traditionel tesaurus er søgetesaurusen udstyret med et omfattende indgangsvokabular, der gør den velegnet til emnesøgning. I den nyere tesauruslitteratur finder man også ideer om, at fremtidens tesaurusser i højere grad bør beriges, eksempelvis ved uddybende definitioner og anden kontekst (Soergel, 1999; Jorna & Davies, 2001). Det betyder, at en beriget søgetesaurus kan få en sekundær funktion: udover et søgeværktøj har den også potentiale til at blive et egentligt læringsværktøj, hvor definitioner og noter sammen med tesaurusens struktur bidrager til at brugeren kan opnå en bedre forståelse af det domæne, som der søges information inden for.

Specialets sigte var at belyse, hvordan man ved hjælp af en søgetesaurus kan lette EU-informations søgningsprocessen for slutbrugere med såkaldte "mudrede informationsbehov". Til det formål var det nødvendigt først at undersøge, hvad der kendetegner EU-domænet og hvad der kan vanskeliggøre EU-informations søgning. Disse to spørgsmål blev besvaret via en dokumentarisk baseret domæneanalyse, der blev suppleret af interviewdata. Ud fra domæneanalysens resultater blev der opstillet en række målsætninger som den berigede søgetesaurus skulle leve op til, og der blev konstrueret en række eksempler på tesaurusposter. Målsætningerne og tesaurusposterne blev herefter evalueret analytisk og diskuteret. Denne artikel vil gennemgå, hvordan domæneanalysen blev udført (afsnit to) og fremhæve hovedresultaterne fra analysen (afsnit tre). Derefter oversættes resultaterne til konkrete målsætninger for en beriget søgetesaurus (afsnit fire). Slutteligt følger i afsnit fem en analytisk evaluering og diskussion af målsætningerne. Forinden vil afsnit 1.1. først se på, hvad der menes med "EU-domænet".

1.1. Hvad menes med EU-domænet?

EU som domæne kan forstås på to forskellige måder, hvorfor det er nødvendigt at klargøre, hvilken betydning artiklen tager afsæt i. Dels kan man se på EU som et videnskabeligt domæne, og dels som et mere praksisorienteret domæne.

I førstnævnte tilfælde kan EU sidestilles med andre samfundsvidenskabelige domæner, hvor der er en forholdsvis stabil informationsstruktur fordelt på

primære, sekundære og tertiære informationskilder og -tjenester (Brier et al., 1997). Meget forenklet kan strukturen eksemplificeres ved at forskningsresultater publiceres i videnskabelige tidsskrifter (primær), artiklerne registreres i en bibliografisk database (sekundær) og indholdet sammenfattes i en lærebog (tertiær). EU som videnskabeligt domæne er tværfagligt, hvorfor domænet kan studeres ud fra eksempelvis en juridisk, økonomisk eller politologisk vinkel. Det samme gør sig gældende for andre samfundsvidenskabelige fag som for eksempel historie.

EU som et praksisorienteret domæne er umiddelbart mere diffust og u håndgribeligt end det videnskabelige domæne. Der er stor variation i dokumenttyperne, spændende fra det forberedende arbejde i lovgivningsprocessen og endelige retsakter til arbejdsdokumenter, dokumenter fra de nationale parlamenter, taler, etc. Ophavene til dokumenterne er ligeså forskelligartede. Det kan dreje sig om EU-institutioner, regeringer og parlamenter, interesseorganisationer, forskningsinstitutioner m.v. Der eksisterer ingen samlet bibliografisk database, der omfatter dette væld af dokumenttyper. I stedet vil størstedelen af dokumenterne formentligt være tilgængelige på de forskellige aktørers netsteder. EU-domænet i denne sammenhæng synes temmelig komplekst.

Når der i denne artikel anvendes begrebet ”EU som domæne” er det med afsæt i den praksisorienterede tilgang med mindre andet er nævnt eksplicit.

2. Metode

De to spørgsmål ”hvad kendetegner EU-domænet” og ”hvad kan vanskeliggøre EU-informationssøgning” søges besvaret via en dokumentarisk baseret domæneanalyse. Domæneanalysen blev suppleret med data fra et interview af to bibliotekarer tilknyttet et af landets daværende EU Info Points. Ved hjælp af domæneanalysen og interviewet blev der formuleret en række målsætninger som en søgetesaurus skal leve op til, hvis den skal benyttes af slutbrugere med såkaldte ”mudrede informationsbehov”.

Det primære formål med domæneanalysen var at opnå viden om det domæne, som søgetesaurusen skal være en del af med henblik på at belyse det specifikke ved domænet. Interviewet blev brugt til at få supplerende information om målgruppens kendskab til EU-informationssøgning og de eventuelle proble-

mer, som brugerne oplever ved søgning efter EU-information.

2.1. Hvorfor belyse forhold vedrørende EU-domænet?

Hvorfor overhovedet beskæftige sig med kendetegn for EU-domænet og dets brugere? Først og fremmest fordi kendskab til målgruppe og domænet er af stor betydning i forbindelse med udarbejdelse af vidensorganiserende systemer som eksempelvis en tesaurus (Soergel, 1985; Aitchison et al, 1997; Nielsen, 2000; 2002). Ved at undersøge forhold som disse opnår konstruktøren et nødvendigt indblik i det miljø, som tesaurusen skal være en del af.

Domænespecifik viden dækker bl.a. kendskab til tesaurusens emneområde og eventuelle specifikke karakteristika. Hvor går emneområdets grænser, hvilke dele kan betragtes som henholdsvis kerneområder og perifere områder, hvilke typer ord og begreber skal inkluderes i vokabularet, er der forhold ved domænet, man bør være særlig opmærksom på etc. Anden nyttig viden er kendskab til karakteristika ved domænets dokumenttyper, terminologi og aktører. Den viden, der opnås ved at belyse sådanne forhold er med til at definere tesaurusens struktur og indhold.

Kortlægning af de eventuelle vanskeligheder som slutbrugere må have i forbindelse med EU-informationssøgning er også nødvendig, hvis tesaurusen skal konstrueres, så den bedst muligt imødekommer målgruppens behov. Er målgruppen, som i dette tilfælde, ikke-specialister kan det tænkes at mulige vanskeligheder skyldes manglende kendskab til områdets begreber. I så fald stiller det andre krav til tesaurusens vokabular og struktur, end hvis der havde været tale om en målgruppe bestående af eksperter (Aitchison et al., 1997).

I den udførte domæneanalyse blev det valgt at tage afsæt i tre aspekter af domænet, idet de anses som værende centrale for forståelse af domænet.

- A) EU-domænets aktører
- B) EU-domænets dokumenttyper
- C) EU-domænets sprogbrug

3. Domæneanalysen

Domæneanalysen blev gennemført med afsæt i relevant litteratur, søgning på relevante netsteder samt

eget kendskab til domænet. Hovedtrækkene af domænets karakteristika kan ses i dette afsnit. Det skal derfor understreges, at der ikke er tale om en udtømmende gennemgang af domænets aktører og dokumenttyper.

3.1. Aktører

Kendskab til de aktører der indgår i et domæne er nødvendigt for at kunne manøvrere succesfuldt rundt i domænet. Dels i forhold til at finde de bedst egnede kilder til et givent informationsbehov, dels i forhold til at vurdere og forstå betydningen af den genfundne information. Karakteristisk for EU-domænet er, at der er en lang række dokumentproducerende aktører involveret, der hver især har forskellig funktion og betydning (f.eks. forskellige funktioner i EU-beslutningsprocessen). Kendskab til disse vil være til stor hjælp i en søgesituation.

Overordnet kan domænets aktører kategoriseres som følgende:

- *EU-institutioner (direkte involveret i beslutningsprocessen):*
F.eks. Europa-Kommissionen, Europa-Parlamentet, Ministerrådet.
- *Andre EU-institutioner:*
F.eks. Det Europæiske Råd, EF-Domstolen, Den Europæiske Centralbank, diverse agenturer (Det Europæiske Miljøagentur, Det Europæiske Institut til Forbedring af Leve- og Arbejdsvilkårene m.fl.).
- *Nationale parlamenter, herunder stående udvalg:*
F.eks. Folketinget (Europaudvalget), House of Commons (European Scrutiny Committee), Riksdagen (EU-nämnden).
- *Regeringer, herunder ministerier og styrelser:*
F.eks. Udenrigsministeriet, Direktoratet for FødevareErhverv, Miljøstyrelsen
- *Politiske partier og bevægelser*
F.eks. Folketingets partier, Junibevægelsen, Folkebevægelsen mod EU
- *Forskningsinstitutioner og "tænke-tanke"*
F.eks. Dansk Institut for Internationale Studier (DIIS), Svenska Institutet för Europapolitiska Studier (SIEPS), Centre for European Reform (CER).
- *Interesseorganisationer*
F.eks. Landbrugsrådet, Dansk Industri (DI), Landsorganisationen i Danmark (LO), Danmarks Naturfredningsforening (DN)

- *Internationale organisationer*
F.eks. Europarådet, WTO
- *Medierne*
F.eks. aviser, Danmarks Radio, online-nyhedstjenester som EU-Observatør

Hver af ovennævnte aktører vil have en særlig funktion som dokumentophav og informationskilde. Udfordringen i konstruktionen af en beriget søgetesaurus er at synliggøre denne funktion, så slutbrugerne opnår en større forståelse af det domæne, de søger information inden for og dermed en fornemmelse af, hvornår det vil være relevant at ty til en given kilde. Eksempelvis vil det være nyttigt at vide, at da Europa-Kommissionen har den såkaldte initiativret, vil Kommissionen derfor være den primære kilde til information om nye eller kommende forslag til retsakter. Fyldige definitioner og brugen af faktuelle forklarende noter i tesaurusposterne kan være en måde, hvorpå man kan synliggøre de forskellige aktørers funktion og betydning i EU-domænet.

3.2. Dokumenttyper

At have kendskab til de dokumenter, der indgår i et domæne, er centralt i relation til to af informationsvidenskabens kerneområder: genfindning og formidling. Med kendskab skal forstås viden om dokumenternes kommunikative formål og funktion samt deres elementer og opbygning (Hjørland, 2002). Forskellige domæner udvikler særlige dokumenttyper, der passer til det enkelte domænes særlige behov. Ser man på EU-domænet finder man et område med en mængde forskellige dokumenttyper, der hver især tjener deres særlige formål og hver især er i besiddelse af særlige karakteristika. Det vil føre for vidt at gennemgå alle disse dokumenttyper, men to konkrete eksempler er forslag til retsakter i form af KOM-dokumenter og den danske regerings grundnotater.

Europa-Kommissionen eller blot Kommissionen er en yderst central aktør i EU. Blandt Kommissionens funktioner kan nævnes fremsættelsen af nye forslag til retsakter, den såkaldte initiativret, kontrollen af EU-rettens gennemførelse og overholdelse samt forvaltningen af EU's politikker og forhandling af internationale handels- og samarbejdsaftaler (Folketinget, 2005). Som følge af den centrale rolle har Kommissionen også en omfattende dokumentproduktion. Dels i relation til dens hovedfunktioner som beskrevet ovenfor, dels i relation til information af offentligheden om EU.

I lovgivningsmæssig sammenhæng er det som udgangspunkt Kommissionen, som har initiativretten. Disse forslag kommer altid i form af et såkaldt KOM-dokument (KOM står for Kommissionen). KOM-dokumentet er særligt interessant, idet Kommissionens begrundelse for at fremsætte forslaget vil fremgå heraf. I forhold til den vedtagne retsakt ligger der en værdiforøgelse i forslaget, idet brugeren her får oplysninger om baggrund for forslaget, og hvorfor forslaget fremsættes. I forhold til dansk lovgivning kan begrundelsen til en vis grad sammenlignes med ministerens bemærkninger til et lovforslag.

De nationale parlamenters rolle i europapolitisk sammenhæng varierer fra land til land. I Danmark indtager Folketingets Europaudvalg en central rolle. Udvalget har bl.a. til opgave at udøve parlamentarisk kontrol med regeringens EU-politik. Regeringen har pligt til løbende at informere udvalget. Det sker blandt andet ved oversendelse af en række forskellige notater (samlenotater, grundnotater m.fl.). Notater omdeles i Folketinget under den samlede betegnelse ”bilag”. I formidlingsmæssig øjemed er notaterne interessante, idet man via disse får en genvej til de ofte tunge og tekniske forslag fra Kommissionen. Et grundnotat indeholder f.eks. altid et resume af forslagens indhold, dets konsekvenser for dansk lovgivning, resume af eventuelle høringssvar fra interesseorganisationer m.m. For en bruger (f.eks. en studerende), der ønsker information om en allerede vedtagen retsakt eller et forslag, der er undervejs i beslutningsprocessen, vil sådanne notater sandsynligvis være til stor gavn – det kræver blot, at brugerne er bevidste om denne mulighed.

KOM-dokumenter og grundnotater er som nævnt kun to af de mange dokumenttyper, brugeren kan støde på, når der søges efter EU-information. Andre dokumenttyper kan f.eks. være SEK-dokumenter, grøn- og hvidbøger, betænkninger, fælles aktioner, direktiver, bilag, forordninger, udtalelser, rammeafgørelser, meddelelser, åbningsskrivelser, begrundede udtalelser, samlenotater, subsidiaritetsnotater, fælles holdninger (der i øvrigt har to betydninger!), og mange flere. Hver af disse dokumenttyper har sin funktion og betydning, som det kan være en fordel at kende til i en søgesituation.

Et helt centralt karakteristika ved domænets dokumenttyper, som kort vil blive berørt her, er, at de ofte er forbundet med hinanden. Nogle relationer er selv-

indlysende, mens andre kræver kendskab til domænet. Relationen spørgsmål-svar giver således næsten sig selv (f.eks. et spørgsmål fra Europaudvalget til regeringen og regeringens svar herpå). Relationen direktivforslag-grundnotat er derimod ikke så ligetil, og vil kræve et vist kendskab til domænet, specielt fordi relationen går på tværs af ophav (en EU-institution – og et notat fra regeringen til Folketingets Europaudvalg). Kommissionens forslag til et nyt direktiv vil altid medføre, at regeringen oversender et grundnotat til Europaudvalget. Er der derimod tale om et forslag til forordning, vil regeringen kun oversende et grundnotat, såfremt regeringen skønner, at forslaget er væsentligt. Andre eksempler på relationer er afholdte rådsmøder, der medfører udarbejdelsen af en pressemeddelelse (referat) i Rådets sekretariat samt udarbejdelsen af en redegørelse fra det relevante fagministerium i Danmark.

Ovenstående afsnit har forsøgt at illustrere den mængde dokumenttyper, som findes i EU-domænet. Er man ikke i besiddelse af et grundlæggende kendskab til institutionelle forhold vedrørende disse dokumenttyper og deres funktion, er sandsynligheden for, at man går glip af potentiel relevant information ganske stor. Det må derfor anses som et klart mål for en beriget søgetesaurus at forklare betydningen af de enkelte dokumenttyper og angive de eventuelle relationer mellem disse, således at slutbrugerne bliver bedre rustet til både at søge og vurdere information.

3.3. Sprogbrug

Det sidste element som domæneanalysen så på var EU-domænets sprogbrug. Overordnet placerer EU-domænets sprogbrug sig, lig økonomi og politologi, i skismaet mellem fagsprog og det generelle sprog (Olesen, 2002). Dog med en række særlige karakteristika som kort vil blive belyst i dette afsnit.

Akronymer og forkortelser er hyppigt forekommende i EU-domænets sprogbrug: FUSP (fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik), RIA (retlige og indre anliggender), EØS (europæiske økonomiske samarbejdsområde), TEN (transeuropæiske netværk) er alle eksempler herpå.

EU har 20 officielle sprog. At et sprog er officielt betyder blandt andet, at alle retsakter skal oversættes til det pågældende sprog. Den oversættelsesproces dokumenterne skal igennem sætter sit præg på EU's sprogbrug (Blume, 1993). På Miljøstyrelsens

hjemmeside findes der en ordliste over de mest centrale termer og begreber inden for kemikalieområdet. Ved opslag på præparater står der følgende: ”Svarer til begrebet kemiske produkter. Ordet præparater anvendes i EU-lovgivningen, for eksempel Præparatdirektivet.” Præparater er formentlig resultatet af EU’s oversættelsesproces. Sammenlignes direktivets formelle titel med den franske og engelske sprogudgave fremgår det at ”farlige præparater”, i den engelske udgave betegnes ”dangerous preparations” og i den franske udgave som ”préparations dangereuses”. På samme vis udsendte Kommissionen i januar 2004 en meddelelse om ”uønskede reklamehenvendelser, også kaldet skidtpost (”spam”)”. Havde det ikke været for den efterfølgende parentes i titlen ville mange danskere sandsynligvis havde stået meget uforstående overfor ordet ”skidtpost”.

Et tredje karakteristika ved EU-domænets sprogbrug er den udbredte brug af populærbetegnelser. En populærbetegnelse kan kort beskrives som en uformel betegnelse, som anvendes i stedet for retsaktens eller begrebets formelle betegnelse.

Populærbetegnelser eller populærtitler er hyppigt forekommende inden for lovområdet. Danske love såvel som EU-retsakter har ofte lange og snørklede titler, hvorfor det hænder, at de tildeles en kortere populærbetegnelse. Tildelingen af populærbetegnelser er ikke formaliseret. Det kan eksempelvis være embedsmænd eller medierne, der omdøber en retsakt allerede før dens endelige vedtagelse. Nogle af betegnelserne bliver en del af EU’s uformelle sprogbrug. Eksempler på sådanne populærbetegnelser er:

- Madsminkedirektivet = Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 95/2/EF af 20. februar 1995 om andre tilsætningsstoffer til levnedsmidler end farvestoffer og sødestoffer
- Forfatningstraktaten = Traktat om en forfatning for Europa
- Pillepas = Medicinattest (Schengenkonventionens artikel 75).

Der kan være fordele såvel som ulemper knyttet til populærbetegnelser. Blandt fordelene er, at retsakterne bliver lettere at huske og at forholde sig til, specielt for ikke-specialister. Modsat er det en ulempe, at det ofte kan være en længerevarende proces eksempelvis at verificere et direktiv ud fra en populærbetegnelse. Specielt hvis populærbetegnelsen er

væsentlig anderledes end den formelle titel. Populærbetegnelser vil ofte være ikke-specialisternes eneste indgang til et givent dokument, hvorfor sådanne bør inkluderes i en søgetesaurus’ indgangsvokabular.

Et sidste karakteristika ved EU-domænets sprogbrug er de ord og begreber, som opstår ved udviklingen af EU’s politikområder, og som er med til at gøre sproget svært tilgængeligt for ikke-specialister, f.eks. ”de fire friheder” (om EU’s bestemmelser om fri bevægelighed for varer, arbejdskraft, tjenesteydelser og kapital), ”modulation, krydsoverensstemmelse og afkoblet støtte” (begreber fra den seneste reform af EU’s fælles landbrugspolitik), ”passerelle, den almindelige lovgivningsprocedure, fleksibilitetsbestemmelse” (fra forfatningstraktaten), osv.

Domæneanalysen blev som tidligere nævnt suppleret af et interview, der blandt andet havde til formål at belyse, hvilke faktorer der kan være medvirkende til at vanskeliggøre EU-informationssøgning. Sprogbruken var en af disse faktorer og blev af de to bibliotekarer beskrevet som værende ”utroligt vanskeligt” og ”indforstået”.

Eksemplerne ovenfor viser, at EU-domænets sprogbrug har en lang række karakteristika, der bør undersøges grundigt forud fastlæggelse af principper for en søgetesaurus’ vokabular. Udover EU-domænets sprogbrug vil det også være nødvendigt at indsamle målgruppens sprogbrug, således at vokabularet kommer til at indeholde ord fra det generelle sprog såvel som EU-domænets sprog. På den måde vil en søgetesaurusen komme til at fungere som en oversættelsesmekanisme mellem de forskellige typer sprog.

4. Resultat af domæneanalysen – målsætninger for søgetesaurusen

Domæneanalysen illustrerer en række karakteristika ved EU-domænet og peger på flere forhold, som kan tænkes at vanskeliggøre EU-informationssøgning. Disse karakteristika kan bruges til at opstille en række målsætninger som en beriget søgetesaurus skal leve op til, såfremt den skal have potentiale for ikke-specialister. De vigtigste målsætninger er:

- *Søgetesaurusen skal dække flere typer sprog*
I relation til søgetesaurusens målgruppe er det vigtigt, at vokabularet omfatter EU’s sprogbrug, det generelle sprog, relevante termer fra danske

fagsprog (f.eks. juridiske termer som afviger fra EU-juridiske termer) samt mediernes sprogbrug.

- *Søgetesaurusen skal indeholde akronymer, forkortelser og populærbetegnelser*
I EU-domænet anvendes der i stor stil akronymer og forkortelser. Dertil kommer, at populærbetegnelser for retsakter m.v. er hyppigt forekommende i det generelle sprog, specielt via mediernes sprogbrug. Begge dele bør derfor indgå i søgetesaurusens vokabular.
- *Søgetesaurusen skal fungere som oversættelsesmekanisme mellem EU's sprogbrug og det generelle sprog*
EU's sprogbrug blev bl.a. i interviewet karakteriseret som værende vanskeligt og indforstået. Søgetesaurusen skal derfor tydeliggøre EU's sprogbrug og relatere til dansk sprogbrug.
- *Relationer mellem forskellige dokumenttyper skal synliggøres*
Domænets dokumenttyper har som et centralt karakteristikum, at mange er indbyrdes forbundet med hinanden. Nogle af disse relationer kræver et vist kendskab til domænet, som eksempelvis, hvilke forslag til retsakter regeringen er forpligtet til at udarbejde notater til. Har brugerne ikke kendskab til disse relationer, risikerer de at gå glip af potentiel relevant information. På den baggrund skal søgetesaurusens poster i form af en note gøre brugerne opmærksomme på den mulige forekomst af relaterede dokumenter.
- *Søgetesaurusen skal via definitioner og noter gøre det muligt for brugerne at udbygge deres faktuelle viden om EU-domænet.*

Faktuel information i form af definitioner og noter skal bidrage til, at brugerne opnår en større viden om domænet.

- *Engelske betegnelser skal indgå i tesaurusposterne*
Det mest benyttede sprog på en del af de informationskilder og -tjenester, der indgår i domænet, er engelsk, ligesom en stor del af de ikke-lovgivningsmæssige dokumenter (f.eks. rapporter og pressemeddelelser) vil være på engelsk. Angivelse af de engelske betegnelser formodes derfor at kunne hjælpe brugerne til at genfinde dokumenter og navigere rundt på de forskellige aktørers netsteder.

4.1. To eksempler på tesaurusposter

Stillet over for introduktionens ”råds-eksempel” vil flere slutbrugere sandsynligvis stoppe op et øjeblik for hvem er det nu lige Det Europæiske Råd er? Er det lig med Rådet for Den Europæiske Union og hvor kommer Ministerrådet, Rådet og Europarådet så ind henne? Det første eksempel på tesauruspost viser, hvordan en post om Rådet kan se ud i en beriget søgetesaurus. Posten indeholder ækvivalente, hierarkiske og associative relationer. Derudover er posten beriget med en uddybende definition (”læs mere her” skal illustrere et link til en fold ud boks med uddybende information), en forklarende note samt de engelske betegnelser. Understregningerne skal illustrere et hyperlink til andre poster i tesaurusen.

<i>RÅDET</i>	
<i>Synonym(er)</i>	Ministerrådet, Rådet for Den Europæiske Union
<i>Definition</i>	EU's centrale besluttende myndighed bestående af en repræsentant for hver medlemsstat på ministerplan, som skal være beføjet til at forpligte denne medlemsstats regering (EF-traktatens artikel 203). Rådet samles i forskellige sammensætninger alt efter, hvilket politisk emne, der er tale om. Må ikke forveksles med <i>Det Europæiske Råd</i> eller <i>Europarådet</i> . <i>Læs mere her:</i>
<p>”Rådet for Den Europæiske Union er en EU-institution, der udøver de beføjelser, som traktaterne tillægger det.</p> <p>I henhold til Traktaten om oprettelse af Det Europæiske Fællesskab er Rådets vigtigste beføjelser følgende:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rådet er Fællesskabets lovgivende organ; i en lang række EU-anliggender udøver det denne lovgivende beføjelse ved fælles beslutningstagning med Europa-Parlamentet; - Rådet drager omsorg for samordningen af medlemsstaternes almindelige økonomiske politikker; - Rådet indgår på Fællesskabets vegne internationale aftaler mellem Fællesskabet og en eller flere stater eller internationale organisationer; - Rådet og Europa-Parlamentet udgør tilsammen budgetmyndigheden, der vedtager Fællesskabets budget. <p>I henhold til Traktaten om Den Europæiske Union:</p> <ul style="list-style-type: none"> - træffer Rådet de afgørelser, der er nødvendige for fastlæggelsen og gennemførelsen af den fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik på grundlag af de overordnede retningslinjer, som Det Europæiske Råd fastlægger; - varetager Rådet samordningen af medlemsstaternes aktiviteter og vedtager foranstaltninger inden for politisamarbejde og retligt samarbejde i kriminalsager” (kilde: Rådets hjemmeside). 	
<i>Overbegreb</i>	EU-institution
<i>Underbegreb(er)</i>	<i>Rådet for Almindelige anliggender og Eksterne forbindelser</i> <i>Rådet for Økonomi og Finans (ØKOFIN)</i> <i>Rådet for Retlige og Indre Anliggender (RIA)</i> <i>Rådet for Beskæftigelse, Socialpolitik, Sundhed og Forbrugerpolitik</i> <i>Rådet for Konkurrenceevne (det indre marked, industri og forskning)</i> <i>Rådet for Transport, Telekommunikation og Energi</i> <i>Rådet for Landbrug og Fiskeri</i> <i>Rådet for Miljø</i> <i>Rådet for Uddannelse, Ungdom og Kultur</i>
<i>Relaterede begreber</i>	<i>Rådsmøde</i> <i>COREPER</i> <i>Arbejdsgruppe, Rådets</i> <i>Formandskab, Rådets</i> <i>Generalsekretær</i>
<i>Engelske betegnelser</i>	Council, Council of Ministers, Council of the European Union
<i>Note</i>	Rådet som informationskilde; <i>Læs mere her:</i>
<p>Kilde til information om Rådet, Det Europæiske Råd, Rådets generalsekretær. Adgang til dokumenter, dagsordener, pressemeddelelser m.m. vedr. arbejdet i Rådets forskellige sammensætninger, Rådets arbejdsgrupper samt COREPER. Adgang til protokoller over vedtagne retsakter (hvad har de enkelte lande stemt), adgang til Rådets netsted om EU's fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik.</p>	

Boks 1: Eksempel på tesauruspost – Rådet

<i>DIREKTIV</i>	
<i>Synonym</i>	EU-direktiv
<i>Definition</i>	Et direktiv er med hensyn til det tilsigtede mål bindende for enhver medlemsstat, som det er rettet til, men overlader det til de nationale myndigheder at bestemme form og midler for gennemførelsen (EF-traktatens artikel 249).
<i>Overbegreb</i>	<i>Retsakt</i> <i>Afledt ret</i>
<i>Underbegreb(er)</i>	<i>Kommissionens direktiv</i> <i>Rådets direktiv</i> <i>Rådets og Europa-Parlamentets direktiv</i>
<i>Relaterede begreber</i>	<i>Implementering</i>
<i>Engelsk betegnelse</i>	Directive
<i>Note</i>	For resumé af direktivets indhold og formål se evt. Kommissionens forslag samt den danske regerings grundnotat. <i>Læs mere her:</i>
<p>Du kan læse om baggrunden for direktivet i Kommissionens forslag til direktivet (<i>KOM-dokument</i>). Her vil <i>Kommissionens begrundelse</i> for at fremsætte forslaget fremgå.</p> <p>For resumé af Kommissionens forslag til direktiv samt forslaget betydning for danske forhold m.m., se regeringens <i>grundnotat</i> herom. Den danske regering er forpligtet til at udarbejde grundnotater til samtlige direktivforslag og oversende disse til <i>Folketingets Europaudvalg</i>. Grundnotater kommer i form af <i>bilag</i>.</p> <p>Vedrørende Kommissionens direktiv: Når titlen på et direktiv begynder med "<i>Kommissionens direktiv</i>" betyder det, at der er tale om en såkaldt <i>komitologiretsakt</i>. Det vil sige, at Kommissionen har fået tildelt beføjelser af Rådet til at vedtage retsakter. Beslutningerne træffes i nedsatte komiteer (heraf navnet) bestående af embedsmænd fra EU's medlemslande. For dokumenttypen "<i>Kommissionens direktiv</i>" vil der ikke være et forslag fra Kommissionen og derfor ikke et KOM-dokument. Den danske regering skal dog fortsat udarbejde grundnotater til denne type.</p>	

Boks 2: Eksempel på tesauruspost - direktiv

Det andet eksempel på en tesauruspost er dokumenttypen "direktiv". I denne post er det forsøgt at pege på særlige karakteristika ved dokumenttypen, bl.a. er dokumenttypens relation til andre dokumenttyper fremhævet.

5. Evaluering og diskussion

Afsnittet her vil kort evaluere og diskutere de opstillede målsætninger i relation til de to udarbejdede poster.

5.1. Målsætninger om vokabularet

To af søgetesaurusens målsætninger vedrører vokabularet: det skal dække flere typer sprog og omfatte akronymer, forkortelser og populærbetegnelser. Netop et omfangsrigt indgangsvokabular er centralt, idet det øger brugernes mulighed for at "komme ind" i tesaurusen og derigennem få en struktureret indgang til domænets ord og begreber. I direktiv-eksemplet er

den formelle betegnelse knyttet sammen med medierne sprogbud, EU-direktiv, der formodes at være et ord, som slutbrugerne kan tænkes at benytte som indgang til tesaurusen.

Umiddelbart synes den største udfordring i forhold til de to målsætninger at relatere sig til indsamling af de ord fra brugerne, der skal indgå i søgetesaurusen. Kendskab til brugernes sprogbud kan dog opnås via en række forskellige metoder som f.eks. interviews, analyse af logfiler (f.eks. Haas & Hert, 2000), ordassocieringstests (f.eks. Nielsen, 2002), brugerforespørgsler, m.fl. For så vidt angår indsamling af ord fra medierne, EU-domænet, populærbetegnelser, m.v., vil skrevne kilder være helt centrale, eksempelvis officielle EU-dokumenter, avisartikler og faglitteratur.

5.2. Målsætninger om tesaurusen som oversættelsesmekanisme

EU's sprogbrug blev i interviewet karakteriseret som værende utrolig vanskeligt og indforstået. Målsætningen om søgetesaurusens som oversættelsesmekanisme mellem EU's sprogbrug og det generelle sprog har derfor til hensigt at tydeliggøre EU's sprogbrug ved at relatere den EU-institutionelle jargon til danske panderter, hvor dette er muligt.

Overordnet fungerer ækvivalente relationer, som en form for oversættelsesmekanisme, idet synonymerne knytter de forskellige sprog sammen. Derudover kan definitionerne være med til at tydeliggøre betydningen af tesaurusens indførsler. Notefeltet indtager også en central rolle i indfrielsen af målsætningen, idet det via en kort forklarende note bliver muligt eksplicit at klargøre forholdet mellem EU's sprogbrug og dansk sprogbrug, hvor disse synes at adskille sig væsentligt fra hinanden. Eksempelvis kan notefeltet bruges til at illustrere, at Kommissionens generaldirektorater til en vis grad kan sammenlignes med et ministerium eller, at en komitologiretsakt til en vis grad kan sammenlignes med de bekendtgørelser et ministerium kan udstede på baggrund af en rammelov.

5.3. Målsætninger om dokumentrelationer

Et centralt karakteristikum ved EU-domænets dokumenttyper er deres indbyrdes forbundenhed, der eksempelvis betyder, at et grundnotat er en hurtig genvej til information om indholdet af et direktivforslag. Uden grundlæggende kendskab til domænets dokumenttyper og deres funktion risikerer brugeren at gå glip af potentiel relevant information. På den baggrund er en vigtig målsætning for tesaurusen at synliggøre disse relationer. I direktiv-eksemplet, direktivforslag-grundnotat, er målsætningen søgt indfriet ved brug af note-feltet. Umiddelbart synes det ikke som en ressourcekrævende målsætning af indfri. Arbejdsbyrden ligger i at identificere domænets dokumenttyper samt relationerne imellem. Der er en forventning om, at målsætningen vil have en høj nytteværdi, idet ikke-specialister sandsynligvis ikke vil have overblik over domænets forskellige dokumenttyper, deres funktion og forbundenhed.

5.4. Målsætninger om faktisk information

Uden en vis basisviden om EU-domænet kan det være vanskeligt dels at søge information om EU, dels at forholde sig til den genfundne information.

Hensigten med at berige søgetesaurusen med faktisk information er derfor, at brugerne får kendskab til domænets spilleregler: institutionernes funktion, dokumenttypernes funktion og karakteristika, såvel som uddybende definitioner af centrale begreber inden for EU-domænet (passerelle, "EU's tre søjler", m.v.). I eksemplet med Rådet er institutionens beføjelser i henhold til henholdsvis EF- og EU-traktaten beskrevet i den udvidede definition. Via hypertext-funktionalitet er det muligt få brugerne til at klikke sig rundt i søgetesaurusen, der derved får en sekundær funktion som opslagsværk.

Samlet vurderes det, at et konceptuelt værktøj som en beriget søgetesaurus vil have potentiale ved EU-informationssøgning for brugere med såkaldte murede informationsbehov. I særdeleshed på grund af den værdiforøgelse, der finder sted i posternes note- og definitionsfelt samt det omfattende indgangsvokabular.

5.5. Metodevalg

Domæneanalysen er en vigtig og givtig metode til at opnå viden om EU-domænets kendetegn. Også interviewet bidrog til at opnå viden om EU-domænets karakteristika. Ud fra disse to metoder er det muligt at udlede, hvilke faktorer der medvirker til at vanskeliggøre EU-informationssøgning. Dog vil det være nødvendigt at underbygge disse indikationer med primære data fra potentielle brugere: *Interviews* med potentielle brugere kan give primære data om sprogbrug, søgeadfærd, brugernes vurdering af det at søge efter EU-information, brugernes faktuelle kendskab til domænet m.v. Der opnås således viden om de potentielle brugere, som der kan tages afsæt i ved fastlæggelse af søgetesaurusens målsætninger. Ud fra en *analyse af brugerforespørgsler* kan der bl.a. opnås kendskab til brugernes sprogbrug, hvorfra det kan udledes, hvilke typer ord, der bør medtages i vokabularet samt graden af specificitet (Soergel, 1985; Nielsen, 2002). På samme vis kan *analyse af logfiler* give et indblik i potentielle brugeres sprogbrug (Haas & Hert, 2000). Via *ordassocieringstests* (Nielsen, 2002) er det muligt at opnå viden om brugernes sprogbrug, og hvordan de relaterer forskellige ord til hinanden. Endvidere vil det være nødvendigt at supplere den analytiske evaluering af tesaurusposterne med en empirisk funderet evaluering af en egentlig testesaurus. Endelig vil det være nødvendigt at undersøge to praktiske aspekter i forbindelse med konstruktion af en beriget søgetesaurus. Det før-

ste spørgsmål vedrører ressourcer til udarbejdelse af tesaurusen, opdatering og vedligeholdelse. Det andet spørgsmål vedrører brugernes vilje og evne til at benytte en søgetesaurus.

6. Konklusion

Domæneanalysen viser for det første, hvordan EU-domænet er karakteriseret ved, at der indgår en lang række aktører, der hver i sær har deres egen funktion og betydning, dels i forhold til EU-beslutningsprocessen, dels som dokumentophav. For det andet indgår der i EU-domænet en mængde forskellig dokumenttyper igen med forskellig funktion og betydning. Dertil kommer, at mange af disse dokumenttyper er indbyrdes forbundet. Det tredje kendetegn, der er værd at hæfte sig ved er domænets sprogbrug, der i interviewet karakteriseres som vanskeligt og indforstået. Manglende kendskab til domænets aktører og dokumenttyper kan således betyde, at søgning efter EU-information kompliceres, og at det bliver vanskeligt at forholde sig til den genfundne information. Ligeledes har EU's sprogbrug betydning for, at formulering af søgestrengene eventuelt vanskeliggøres.

Ovennævnte betragtninger dannede baggrund for opstilling af en række målsætninger, som en søgetesaurus bør konstrueres ud fra, såfremt den skal have potentiale ved søgning på internettet efter EU-information. De centrale målsætninger vedrører søgetesaurusens indgangsvokabular, dens funktion som oversættelsesmekanisme samt den værdiforøgelse, der finders sted i posternes definitions- og notefelt.

Søgetesaurusens værdiforøgelse med omfattende faktuel information om blandt andet institutionernes funktion, relationer mellem dokumenttyper, m.v. gør, at man kan tale om en beriget søgetesaurus. Herved får søgetesaurusen en dobbelt funktion: For det første fungerer den som et søgeværktøj, og for det andet får søgetesaurusen karakter af et opslagsværk. Styrken ligger i det formidlende element, der sigter mod at fremme forståelsen af det domæne, der søges information inden for. Det vil sige, at det at forstå domænet og den genfundne information er lige så betydningsfuldt, som det at finde de rette søgeord til formulering af en søgestreng. Ved at gøre det muligt for slutbrugerne at udbygge deres faktuelle kendskab til EU og herigennem deres konceptuelle struktur får søgetesaurusen potentiale som søge- og læringsværktøj ved EU-informationssøgning.

På baggrund af søgetesaurusens indgangsvokabular, værdiforøgelse samt funktion som oversættelsesmekanisme vurderes det således, at en søgetesaurus kan have potentiale ved EU-informationssøgning for brugere med mudrede informationsbehov. Dog vil det være nødvendigt at supplere de analytisk baserede data med primære data vedrørende potentielle brugeres sprogbrug, informationsbehov og søgeadfærd. Derudover vil det være nødvendigt at undersøge virkningen af en testtesaurus, således at man kan finde frem til tesaurusposternes rette form og niveau.

Referencer

- Aitchison, J, Gilchrist, A & Bawden, D (1997). *The-saurus construction and use: a practical manual* (3. udg.). London: Aslib.
- Blume, P (1993). *Juridisk informationssøgning: En praktisk introduktion til retssystemets kilder samt til grundtræk af retsinformatikken* (4. udg). København: Akademisk Forlag.
- Brier, S, et al (1997). *Faglitteraturens dokumenttyper i kommunikations-, og videnskabsteoretisk belysning : - kategorier, -medier, -former, -genrer, -niveauer og kvaliteter*. Bind 1: Dokumenttypologiens almene teorier og former. København: Danmarks Biblioteksskole.
- Folketinget (2005). *Sådan lovgiver EU – efter udvidelsen med ti nye lande*. København: Folketinget (Småtryk nr. 7).
- Haas, SW, & Hert, CA (2000). Terminology development and organization in multi-community environments: The case of statistical information. I: D. Soergel et al (Eds.). *Proceedings of the 11th ASIS&T SIG/CR Classification Research Workshop: held at the 63rd ASIS&T Annual Meeting, November 12-16, 2000 Chicago, II*, 51-72.
- Hjørland, B (2002). Domain analysis in information science: Eleven approaches – traditional as well as innovative. *Journal of Documentation*, 58(4), 422-462.
- Ingwersen, P & Wormell, I (1990). *Informationsformidlingsteori i teori og praksis*. København: Munksgaard.

- Jorna, K & Davies, S (2001). Research brief. Multilingual thesauri for the modern world – no ideal solution? *Journal of Documentation*, 57(2), 284-295.
- Kuhltau, CC (1991). Inside the search process: Information seeking from the user's perspective. *Journal of the American Society for Information Science*, 42(5), 361-371.
- Nielsen, ML (2000). Domain analysis, an important part of thesaurus construction. I: D. Soergel et al (Eds.). *Proceedings of the 11th ASIS&T SIG/CR Classification Research Workshop: held at the 63rd ASIS&T Annual Meeting, November 12-16, 2000, Chicago, II*, 9-50.
- Nielsen, ML (2002). *The word association method: a gateway to work-task based retrieval*. Åbo: Åbo Akademi University Press. (Doctoral dissertation).
- Olesen, C (2002). Definitionsteori. En filosofisk og terminologisk tilgang til definitionsteoretiske problemstillinger. *Hermes, Journal of Linguistics*, 28, 155-177.
- Rasmussen, HM (2004). *Søgetesaurusens potentiale ved EU-informationssøgning på www*. København: Danmarks Biblioteksskole (Speciale).
- Soergel, D (1985). *Organizing information*. San Diego: Academic Press.
- Soergel, D (1999). *Enriched thesaurus as networked knowledge bases for people and machines*. Paper presented at the CENDI Conference Controlled Vocabulary and the Internet. Bethesda, MD, 1999 September 29. Lokaliseret: 26.08.2005 på WWW: <http://cendi.dtic.mil/presentations/cendisoergel.pdf>
- Vakkari, P (1999). Task complexity, problem structure and information actions. Interating studies on information seeking and retrieval. *Information Processing and Management*, 35, 819-837.
- Vakkari, P (2001). A theory of the task-based information retrieval process: A summary and generalisation of a longitudinal study. *Journal of Documentation*, 57(1), 44-60.